

Wspomnienie • In memoriam

Wspomnienie o Profesorze Sir Richardzie Doll'u

Prof. Witold Zatoński, Prof. Sir Richard Doll

Profesor Sir Richard Doll angielski lekarz, twórca nowoczesnych badań populacyjnych nad ludzkim zdrowiem (epidemiologii), odkrywca przyczynowej zależności ekspozycji na dym tytoniowy (palenia) i raka płuca, zmarł w wieku 92 lat w Oxfordzie.

Badanie nad następstwami inhalowania dymu tytoniowego a przedwczesną umieralnością na wszystkich kontynentach zdominowały jego naukowe życie [1]. R. Doll zawsze podkreślał, że jego odkrycie było kontynuacją badań wielu grup badawczych, które postulowały związek palenia z rakiem płuca [2-5], chociaż on sam przed rozpoczęciem badania przypuszczał, że głównym powodem gwałtownego wzrostu zachorowań na raka płuca pod koniec lat czterdziestych ubiegłego stulecia w Wielkiej Brytanii było zanieczyszczenie powietrza. Badanie jednoznacznie wykazało, że powodem jest palenie papierosów. Jednak inaczej niż inni dr R. Doll głęboko rozumiał znaczenie swojego badania. Chociaż w 1950 r. świat nie był przygotowany do zaakceptowania tej naukowej prawdy¹, a badanie uznano za kontrowersyjne, postanowił poświęcić resztę swojego zawodowego życia kontynuacji badań nad wpływem tytoniu na ludzkie zdrowie i ich rozpowszechnieniu.

¹ Jak wspomina R. Doll, Minister Zdrowia Wielkiej Brytanii podczas konferencji prasowej, omawiając wyniki badań, palił papierosa. Sam R. Doll także palił w okresie, kiedy prowadził badanie, a rzucił palenie po analizie jego wyników.

Na początku 1951 roku rozpoczął słynne badanie kohorty lekarzy brytyjskich (nie po raz pierwszy lekarze wystąpili w roli „królików doświadczalnych”), które jest dalej kontynuowane i stało się fundamentalnym badaniem, pozwalającym ustalić związek palenia nie tylko z nowotworami, ale także schorzeniami układu oddechowego, serca i dziesiątkami innych schorzeń, których przyczynowy związek z paleniem jest definitywnie ustalony. Co jest oczywiste, wyniki badania miały ogromny rozgłos nie tylko wśród społeczności lekarzy, a także łatwo dotarły do ich świadomości, zaś wynikające z nich wnioski były przez społeczność lekarską szeroko wdrażane. Jest to zapewne jeden z ważnych powodów, że Wielka Brytania jest liderem w kontroli chorób tytoniowych.

Publikacje dr R. Dolla, dotyczące związku palenia i raka, a następnie prowadzone przez 50 lat badanie kohorty lekarzy brytyjskich [6-9], były jedną z głównych osi stworzonego ruchu naukowego, który w oparciu o ww. badania stworzył sieć grup badawczych, tworzących naukowe podstawy prewencji palenia jako najskuteczniejszej metody walki z rakiem, a generalnie z przedwczesną umieralnością.

R. Doll, a potem jego najbliższy współpracownik i przyjaciel Richard Peto (który także w ostatnich latach uzyskał za swoje naukowe zasługi tytuł Sir), razem aktywnie budowali ruch naukowy na całym świecie, czego

przykładem są prowadzone w ostatnich latach badania w Indiach, Chinach czy Rosji, dotyczące wielomilionowych kohort.

R. Doll był wielkim przyjacielem Polski. Wspierał nasze wysiłki zmierzające do ograniczenia zdrowotnych następstw palenia tytoniu. Miałem okazje współpracować z nim, szczególnie w zakresie określania szkód zdrowotnych w Polsce i innych krajach Europy Wschodniej [10]. Na początku lat dziewięćdziesiątych przebywał, na moje zaproszenie, w Polsce, spotkał się z ówczesnym wiceministrem zdrowia dr. Z. Hałatem, któremu referował potrzebę pogłębionych badań i interwencji dla zmniejszenia przedwczesnej umieralności w naszym kraju. Prof. R. Doll wielokrotnie na międzynarodowych spotkaniach chwalił osiągnięte w latach dziewięćdziesiątych w Polsce ograniczenie ekspozycji na dym tytoniowy i wynikającą z tego poprawę zdrowia. Napisał razem z R. Peto wprowadzenie do opublikowanej przeze mnie pracy o poprawie wskaźników zdrowotnych Polaków w latach dziewięćdziesiątych [11].

R. Doll jest jedną z najbardziej znaczących postaci w walce z rakiem na świecie. Współuczestniczył w tworzeniu wielu instrumentów tej walki. Był jednym z inicjatorów i realizatorów idei powołania Międzynarodowej Agencji Badań nad Rakiem Światowej Organizacji Zdrowia (International Agency for Research on Cancer – WHO) w Lyonie, która działa od 40 lat. Jego ideą była budowa światowej sieci Rejestrów Nowotworowych, które regularnie wydają raporty „Cancer Incidence in Five Continents”.

R. Doll był tym szczęśliwcem, który mógł oglądać efekty swojej pracy. Uratował przed przedwczesną śmiercią miliony osób. Wielka Brytania, która była na początku lat 50. ubiegłego wieku krajem o najwyższej częstości raka płuca, na początku XXI w. jest krajem najniższego ryzyka w Europie. Jego osiągnięcia w walce z przedwczesną umieralnością, szczególnie w walce z rakiem, zapisane są w historii medycyny. R. Doll stał się ikoną światowego ruchu zwalczania palenia jako przyczyny złego stanu zdrowia mieszkańców świata. Przez 50 lat liczne zjazdy naukowe zaszczycał swymi pełnymi mądrości naukowej wykładami; jeszcze w marcu 2005 r. wykladał na konferencji w Hamilton, w Kanadzie. Na szczęście przez dziesiątki lat swojej pracy zawodowej stworzył ruch naukowy, który kontynuuje Jego pracę. Niestety, bowiem wyprowadzenie ze zwyczaju ludzkiego inhalowania dymu tytoniowego, po 55 latach od pierwszej publikacji Prof. Sir R. Dolla, jest ciągle raczej marzeniem niż rzeczywistością.

Prof. dr hab. med. Witold Zatoński
Zakład Epidemiologii i Prewencji Nowotworów
Centrum Onkologii – Instytut
im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie

Piśmiennictwo

1. Doll R, Hill AB. Smoking and Carcinoma of the Lung. *BMJ* 1950; ii: 739-48.
2. Muller FH. Tabakmissbrauch und Lungencarcinom. *Zeitschrift für Krebsforschung* 1939; 49: 5785.
3. Schairer E, Schöniger E. Lung cancer and tobacco consumption. *Int J Epidemiol* 2001; 30(1): 24-7. Article first published in German in *Z Krebsforsch* 1943; 34: 261-69.
4. Pearl R. 1938 Tobacco smoking and longevity. *Science* 87: 216-217.
5. Wynder E, Graham E. Tobacco smoking as a possible etiological factor in bronchogenic carcinoma: A study of 684 proved cases. *JAMA* 1950; 143(4): 329-36.
6. Doll R, Hill AB. Mortality in relation to smoking. 10 years observations of British doctors. *BMJ* 1964; i: 1399-410, 1460-7.
7. Doll R, Peto R. Mortality in relation to smoking: 20 years' observations on male British doctors. *BMJ* 1976; 273(ii): 1525-36.
8. Doll R, Peto R, Wheatley K, Gray R, Sutherland I. Mortality in relation to smoking: 40 years' observations on male British doctors. *BMJ* 1994; 309: 901-11.
9. Doll R, Peto R, Boreham J, Sutherland I. Mortality in relation to smoking: 50 years' observations on male British doctors. *BMJ*. 2004; 26; 328(7455): 1519.
10. Doll R, Peto R, Bjartveit K, Chazova L, Chalmogorova G, Hirsch A, Levschin V, Simpson D, Zatoński W. Tobacco and Death in Eastern Europe. W: Bodmer W, Zaridze D (ed.). *Cancer Prevention in Europe*. London: Organization of European Cancer Institutes 1993: 71-97.
11. Peto R, Doll R, Foreword. W: Zatoński W. *Evolution of Health on Poland Since 1988* [Rozwój sytuacji zdrowotnej w Polsce po roku 1988]. Warszawa: Centrum Onkologii; 1996.